

Engberg

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1939**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1939

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

*Omslagets första sida med motiv från Kammakareverk-
staden på Skansen efter fotografi av Olof Ekberg; sista
sidan med en interiörbild från Glashyttan på Skansen
efter fotografi av Ateljé Wahlberg.*

Tryckt hos

Tryckeriaktiebolaget Thule, Stockholm 1939

ETT BORD FRÅN DELSBO PRÄSTGÅRD

av Bror Hillgren

A v de bord med målade skivor Nordiska museet äger från Delsbo, bär ett initialerna M. W. B. — M. M. D. samt året 1655, bild 3—4. Skivan är försedd med en mycket vacker målning; bottenfärgen är ljus gråblå och omkring kanten löper en bred bård i varmare färger. Mitt på skivan står inom en blomsterkrans ett bibelspråk på latin samt följande. "Jag will welsigna thes spiss och gif the fattigom Brödh nogh om the allenast hälle mitt förbund. Pst. 132 v. 12. 15". Därunder finner man de ovannämnda initialerna — vilka angiva vem den ursprungliga ägaren och beställaren av bordet har varit. Ty med M. W. B. måste menas Marcus Wilhelm Björkman, som blev kyrkoherde i Delsbo 1655, och M. M. D. betyder Margreta Michelsdotter, hans hustru. Bordet skulle då vara det enda minnet från den 1740 nedbrunna 1600-talsprästgården. Närmast har det förvärvats i Svedja by, men dess ägare där uppgav, att det var kommet från den i samma del av socknen belägna byn Norrberg, där det sannolikt funnits ända från tiden för Björkmans död, ty då bodde i Norrberg en person med vilken han stått i livlig förbindelse, nämligen Olof Ruth (farfader till prästerna Elias och Per Ruth samt stamfar för en stor prästsläkt) som i en handling kallas "Delsbo sockens fullmäktige" och som möjligen emottagit bordet av Björkmanska stärbhuset för någon inestående fordran. 1661 är antecknat i kyrkans räkenskapsbok: "kyrkan var skyldig en stor summa penningar till Olof Ersson Ruth i Norrberg".

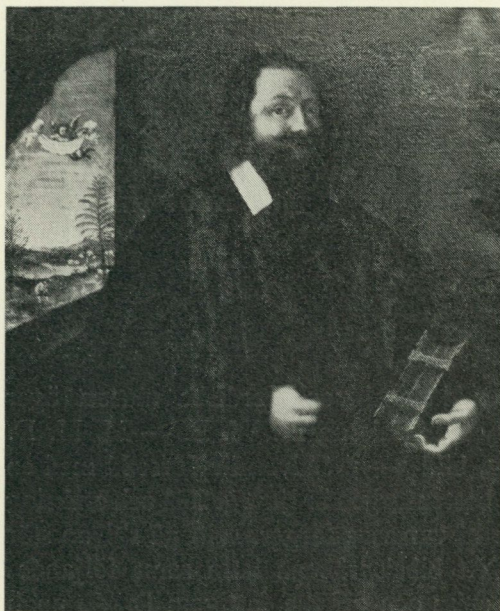

Bild 1. Prosten Marcus
Wilhelm Björkman.
Delsbo kyrka.

Delsboa illustratas författare Knut Lenæus skriver angående prosten Björkman, att han kom till Delsbo redan 1652, men att han "icke kunde Pastoratet werkeligen tillträda förrän d. 1 Maji 1655". Härav framgår, att den av Björkman beställda bordskivan måste vara målad i Delsbo, ty någon rimlig anledning till att han under sådana förhållanden skulle ha låtit måla den stora och tunga skivan på annat håll, kan ju inte tänkas.

Då nu prosten Björkman 1655 blivit kyrkoherde och fått annan makt och myndighet än han ditintills haft som sin företrädares medhjälpare, så företog han sig samma sommar att försköna och pryda både kyrka och prostgård. Han skrev därför efter en skicklig målare, konterfejaren Johan Johansson, som med tillhjälp av "Måns Olsson målare" utförde en hel del arbete, såsom målandet och förgyllandet av norra läktaren i kyrkan, predikstolen och ett epitafium. På det sistnämnda var överst målat en brinnande eld, i mittpartiet frälsaren på kor-

Bild 2. Prostinnan Margareta Michelsdotter Björkman, född Gavelius. Delsbo kyrka.

set och nederst prostens och hans hustrus konterfej. Dessa konterfej voro kopior av ett par större dylika, bild 1—2, som prosten vid samma tid låtit upphänga i prostgården och som först efter kyrkobranden 1740 av dess dåvarande ägare skänktes till kyrkan såsom ersättning för de vid branden förstörda. Det nämnda epitafiet hade en påskrift som visade, att det av "Marcus Wilhelm Björkman, Delsboensium pastor, med sin k. hustru Margareta Michels dotter", givits till kyrkan.

Att den Björkmanska bordskivan är målad under den tid konterfejaren Johan Johansson vistades i Delsbo och med största sannolikhet bodde i den intill kyrkan belägna prostgården, framgår av följande. Skivan är daterad den 4 augusti, och den 26 augusti har i Delsbo kyrkoräkenskapsbok införts denna kvittens:

"Anno 1655 den 26 augusti blev jag till fullo nöje betalt för kyrkoarbetet till predikstol, läktare och det andra ?- med

hundra riksdaler in specie efter gjort ackord — —. Johan Johansson.”

Om nu Johan Johansson fått inkvartering i prostgården, vad är då antagligare, än att prosten passade på tillfället att få sitt nybeställda bord riktigt fint målat! I själva verket skiljer sig detta bord rätt mycket från andra, tidigare eller senare målade delsbobord, huvudsakligast i färgvalet, men även beträffande mönstret, som är mindre strängt stiliserat. Så har t. ex. den vanliga stela bladkransen ersatts av en ganska naturalistiskt målad blomsterkrans. Härmed vill jag icke ha sagt, att flertalet av de andra gamla delsboborden ej är minst lika vackra.

Det ser alltså ut som om man beträffande det 1655 målade bordet skulle ha fått klarhet, icke blott om dess första ägare och var det ursprungligen stått, utan även om vem som målat det. Dock kan ju i det senare fallet ej absolut visshet vinnas, ty konterfejarens biträde, Måns Olsson, får naturligtvis ej alldeles tagas ur räkningen. Dessutom fanns samtidigt ännu en målare i socknen, nämligen Anders Persson i Bredåker, och denne har säkerligen varit rätt betydande, efter han är den enda som i 1600- och 1700-talets husförhörsböcker för Delsbo tituleras målare, ehuru naturligtvis under denna tid många dylika funnits i orten. Dock förefaller det mindre troligt att denne målat prostens bordskiva, då han var förbigången vid beställningarna för kyrkan sommaren 1655.

Omöjligt är icke, att även det på Hälsinglands museum förvarade bordet från Näsbyn i Delsbo tillhört något av Delsbo prästhus. Detta bord, som är daterat 1590, omnämnes i ett brev till Artur Hazelius 1873 av delsboprosten, sedermera biskopen Lars Landgren på följande sätt: ”I Enånger kyrka [vid den tiden använd till museum] finnes ett gammalt bord av grofva plankor, väl arbetadt, med målningar och inskription gjord 1590, som jag skänkt till fornminnessällskapet. — Detta är i den gamla bondstilen ehuru det kommit från ett prästhus, förmodligen Delsbo prostgård till en nära liggande by; att det var gjort åt en präst bevisar inskriptionen:

Ano 1590

Böker och manamine os thet sända
at prestehatare taga aldrig god ända
ty Gud vill sin tienare försvara
och theras förföliare icke spara.”¹

Även E. G. Wengelin omnämner detta bord i sin bok ”Gamla minnen från Delsbo och Bjuråker” och säger där, att det skall ha kommit till Näsbyn från något gammalt prästhus. Ett absolut bevis härför lär väl dock ej inskriptionen vara, men den får större betydelse som sådant satt i samband med den omständigheten, att en präst verkligen bott i Näsbyn i slutet av 1500-talet, nämligen den där födde komministern Nils Delbogius, som tillträdde sin tjänst 1591 och sedan till 1636 bebodde och ägde hemmanet n:o 3 (förr n:o 6), vilket än i dag kallas Michel Nirs efter Delbogius son Michel Nilsson.

Då Delbogius ättlingar i flera led innehaft hans hemman, lär väl även hans bohag länge blivit kvar i gården. Bevis finnes för att ett delsbobord till senaste tid stått kvar i en och samma by sedan 1500-talet. I Duvnäs by fanns nämligen till för några år sedan det äldst daterade av Nordiska museets bord, vilket bär årtalet 1575 samt följande inskription: ”I.H.S. — B.E.S.O.D. Björn Ersson i Duevenäs är mit napn, fruktha Gudh är mit gagn”. Detta bord är, såväl som ett annat i samma gård funnet samtida bord, till bottenfärgen svart, i motsats till alla senare daterade bordskivor från Delsbo.

¹ Landgrens avskrift av inskriptionen är korrigerad efter originalets, från vilken den i någon mån avvek.